

WSTĘP

Otrzymują Państwo do rąk polski przekład XI księgi „Biblioteki Historycznej” Diodora Sycylijskiego. Dla przypomnienia (gdyż niniejsza publikacja jest kolejnym z serii przekładów tego autora) – Diodor urodził się około 90-80 r. p.n.e. w Agyrion na Sycylii. Dużo podróżował, by osiąść w Rzymie, gdzie przez 30 lat (60-30 r. p.n.e.) tworzył dzieło swego życia, przedstawiające dzieje powszechne od czasów mitycznych do 60/59 r. p.n.e. Z 40 ksiąg „Biblioteki Historycznej” zachowało się do dzisiaj tylko 15 i – w ogólnej opinii uczonych – nie należą one do najbardziej cenionych dzieł historycznych starożytności¹.

Niemniej są również i takie księgi jego dzieła – i księga XI właśnie do nich należy – które stanowią bardzo wartościowe źródło historyczne dla kluczowego okresu w dziejach Grecji. Dlaczego *kluczowego* okresu? Wystarczy powiedzieć, że księga XI obejmuje lata 480/479-451/450 p.n.e. Oto przenosimy się do Hellady, którą właśnie mają zaatakować Persowie, wiedzeni przez króla Kserksesa (tzw. druga wojna perska). Wraz z Diodorem śledzimy odparcie najazdu perskiego, a później jesteśmy świadkami mniej więcej połowy *pentekontaetii* (πεντηκονταετία), to jest pięćdziesięcioletniego okresu, który Ateńczycy i Spartanie rozpoczęli, walcząc ramię w ramię przeciw Persom, a zakończyli, walcząc przeciw sobie w wojnie peloponeskiej (431-404 p.n.e.).

Chociaż w zakresie narracji wydarzeń wojen perskich bardziej ceni się „Dzieje” Herodota, to Diodor często wypełnia braki w dziele historyka z Halikarnasu. Również obraz bitwy pod Salaminą w wersji Sycylijszczyka jest bardziej kompletny i jasny. W opisie *pięćdziesięciolecia* Diodor jest bezkonkurencyjny. Inny historyk grecki, Tukidydes, autor „Wojny peloponeskiej”, jest w narracji tego okresu zbyt ogólnikowy, to jest między innymi nie podaje dat ani długości wydarzeń. Sprawdza się tu metoda Diodora, to jest przedstawianie dziejów rok po roku, nawet jeśli identyfikowanie lat według nazwisk urzędników greckich (archontów) i rzymskich (konsulów) tworzy fałszywe wrażenie synchronizmu wydarzeń².

¹ K. Meister, *Die griechische Geschichtsschreibung. Von den Anfängen bis zum Ende des Hellenismus*, Stuttgart 1990, s. 180 i n.

² K. Clarke, *Universal perspectives in historiography*, [w:] *The limits of historiography: genre and narrative in ancient historical texts*, red. Christina Shuttleworth Kraus, Leiden 1999 (*Mnemosyne Supplementum* 191), s. 260, przypis 26.

Walka Greków z Persami, hegemonia Sparty na lądzie, utworzenie Związku Morskiego i ukształtowanie się klasycznego modelu demokracji ateńskiej – to elementy każdego podręcznika historii starożytnej. I właśnie to wszystko dostajemy w XI księdze Diodora.

Od strony literackiej przekaz tej księgi Diodora jest równie atrakcyjny, co od strony historycznej. Szczególnie wyróżniają się opowiadania o Pauzaniu i Temistoklesie, o tym, jak inteligencją, umiejętnościami dowódczymi i sprytem budowali swoją pozycję wśród współobywateli (odpowiednio – w Sparcie i Atenach) i jakiego później doznali upadku.

Ale księga XI to nie tylko teatr wojenny Grecji i Azji Mniejszej. Właśnie ta część „Biblioteki Historycznej” Diodora każe nam pamiętać, że autor jest podstawowym (obok Timajosa) źródłem naszej wiedzy o historii Sycylii w latach 480-301 p.n.e. To między innymi dzięki niemu znamy przebieg bitwy pod Himera, wiemy o wyprawie wodza sykulskiego Duketiosa. To Diodor dokładnie opisuje instytucję petalizmu (syrakuzńskiej wersji ostracyzmu) i przedstawia, jak po obaleniu Trasybulosa w Syrakuzach zakończyły się tyrańskie rządy Dejnomenidów i wprowadzono ustrój demokratyczny (tzw. druga demokracja).

Oddawane do Państwa rąk tłumaczenie dzieła Diodora powstało w ramach zespołowego projektu realizowanego pod kierunkiem prof. dra hab. Sylwestra Dworackiego. Niniejszy przekład XI księgi „Biblioteki Historycznej” powstał w roku 2004, dlatego też komentarze dodane przez tłumacza do tekstu odzwierciedlają ówczesny stan badań.

Na zakończenie kilka uwag technicznych – w przekładzie w nawiasach kwadratowych zamieszczono uzupełnienia, pozwalające na lepsze zrozumienie oryginalnego tekstu. Pojawiający się sporadycznie łaciński termin LACUNA oznacza lukę w rękopisie dzieła Diodora. Ponadto, o ile nie zaznaczono inaczej, datowanie wszystkich wydarzeń odnosi się do lat przed naszą erą (p.n.e.).

Ireneusz Ptaszek